

УДК 070=161.2(71)"19"

О. І. Дзира
Національний науково-дослідний інститут
українознавства та всесвітньої історії

ПРЕСА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД ЯК ВИРАЗНИК ДУМКИ ГРОМАДСЬКОСТІ

Здійснено огляд українських періодичних видань діаспори Канади, що виходили в 1918–1939 роках, як історичного джерела. Розкрито їхній інформаційний потенціал та проаналізовано значення як виразника думки громадськості.

Ключові слова: Канада, українська преса діаспори; періодичні видання ліберального, консервативного, націоналістичного, комуністичного, соціалістичного спрямувань.

Актуальність дослідження впливає на значущість преси як самобутнього джерела для вивчення суспільно-політичної ситуації в українській діаспорі у Канаді. Інформаційний потенціал українських періодичних видань в Канаді досі розкрито далеко не повністю. Серед кола робіт з визначеної проблематики виділяються напрацювання таких авторів, як М. Марунчак [1], [2], [3], [4] та М. Боровик [5]. Ними було проаналізовано значну кількість часописів Канади від початку їхнього створення. Вчені зібрали великий фактичний матеріал і класифікували його за місцем видання газет та журналів. М. Марунчак надав у своїх працях інформацію не лише про розвиток та діяльність пресових органів, а й вказав на такі суспільно важливі процеси, як релігійна та політична боротьба українців в діаспорі. Не оминає своєю увагою діяльність української спільноти й М. Боровик, наголошуючи на значенні преси для української національної меншини в Канаді і її зв'язках з Україною. Переважна більшість розробок про пресу подається в контексті дослідження певної громадської організації. Так, діяльність комуністичних організацій і їхня преса висвітлені в науковій спадщині П. Кравчука [6], [7]. Автором детально простежується історичний розвиток української «робітничо-фермерської» періодики в Канаді, проте його дослідження має дещо тенденційний характер. Преса ордену редемптористів подається в статті Н. Марченка [8], преса націоналістичних організацій – у збірнику «За честь, за славу, за народ!» під редакцією З. Книша [9]. В інших дослідженнях періодичні видання згадуються побіжно, не робиться акцент на їхніх цінностях як виразника громадської думки та показника розрізненості суспільних поглядів українців у Канаді.

© О. І. Дзира, 2014

Метою дослідження є аналіз українських періодичних видань діаспори як засобів впливу і водночас виразників думки громадськості. У відповідності до мети поставлено такі завдання: здійснити класифікацію часописів Канади, висвітлити їхню роль у формуванні суспільної думки української діаспори в Канаді.

Преса української діаспори в Канаді репрезентувала етнічно-національні та державницькі настрої канадських українців, фіксуючи віхи історії в процесі її творення. Українські часописи є важливим джерелом, що висвітлює аспекти суспільно-політичного, культурного, релігійного і просвітницького життя української громади в Канаді. Адже періодика була своєрідним індикатором, який реагував на всі суспільно важливі події того часу [8, с. 192]. Вона ідентифікувала українську спільноту в Канаді, а також давала можливість відкритих і доступних для всіх українців діаспори контактів з країною батьків і водночас орієнтувала новоприбулих у господарській та політичній ситуації країни поселення.

У міжвоєнну добу, як це було і в піонерські часи еміграції, видавничими центрами залишалися Вінніпег, Едмонтон, Торонто. Взагалі першими газетами, що давали інформацію про українське життя в еміграції за океаном, стали «Свобода» (Джерсі) та «Діло» (Львів). Вони систематично друкували матеріали з питань еміграції, тяжкого переїзду, освоєння нових земель, роботи на залізницях, шахтах та різних промислових підприємствах, про різні шахрайства агентів, власників пароплавів, якими перевозили емігрантів [10, с. 15]. Їхня роль з постанням української преси канадської діаспори зменшилась.

Часописи, як виразники думки громадськості, були джерелом не тільки перебігу історичних подій в діаспорі, але й вказували на розбіжності в конфесійних і політичних поглядах українського населення. Так, ліберальні погляди виражали часописи «Український голос», «Канадійський фермер», «Канадійський ранок» та ін.

«Український голос», перше число якого вийшло 16 березня 1910 р., симпатизував лібералам і стояв на позиціях Української Греко-Православної Церкви, підтримував контакти з середовищем республіканців, зокрема з представниками Української Народної Республіки. До 1921 р. його редактором був Василь Кудрик, а від 1921 і до 1946 р. – Мирослав Стечишин [2, с. 154–156]. Це був перший часопис у Канаді, що мав відвагу стояти цілком на українському ґрунті і використовувати в своїй назві ім'я свого народу. Він розпочав поширення національного імені «українець» серед тоді ще малосвідомих українців, що часто називали себе русинами, австріяками, буковинцями, галичанами, руськими – але не українцями. У 1927 р. постає організація «Союз Українців Самостійників», і «Український

голос» стає її офіційним органом. На шпальтах газети публікувалися статті, що стосувалися проблем релігії, просвітницьких, освітніх, робітничо-фермерських питань, завдань допомоги Україні, організації політичних акцій [5, с. 95, 259]. Діяльність редакції «Українського голосу» сприяла національному і духовному об'єднанню українців у діаспорі, ствердженню там української літературної мови (відкидалися так звані галицький, буковинський, русинський правописи), заохоченню до творчості місцевих канадських літераторів [11, с. 484].

Від 1903 р. видавався тижневик «Канадійський фермер», що також стояв на боці ліберальної політики в Канаді й таку позицію займав на кожних виборах. У релігійній площині «Канадійський фермер» підтримував УГПЦ. Редагував його Онуфрій Гикавий, що був одним з ініціаторів заснування цієї церкви і, зрозуміло, підтримував її розвиток. По відході Гикавого 1932 р. тижневик редагували В. Біберович, Т. Дацків, К. Андрусиншин. Часопис висвітлював перебіг національних змагань українців у Канаді та в Україні і досить гостро поборював інтернаціональні течії [2, с. 156–157]. Газета закликала до створення самостійних громадських організацій, будівництва шкіл, науки, до збереження духовних цінностей і релігійності, до активної участі в політичному житті Канади [5, с. 180].

Після злиття часописів «Ранок» з Вінніпега та «Канадієць» з Едмонтону було налагоджено видавництво «Канадійського ранку», що був поважним репрезентантом протестантської течії і поборником національно-культурних прагнень українських поселенців у Канаді. З ліквідацією Незалежної Грецької Церкви, точніше з переходом її на позиції пресвітеріанства, часопис став втрачати читачів [2, с. 157–158]. Оскільки його завданням стало поширення протестантизму серед української спільноти, то часопис почав публікувати критику греко-католицької церкви, її священників та церковного обряду [5, с. 93–94].

Прихильниками консервативної течії в пресі були часописи «Канадійський Українець», «Канадійська Січ», «Січ», «Український робітник» тощо.

«Канадійський українець», предтечею якого до 1919 р. був «Канадійський русин», продовжував підтримувати Українську Греко-Католицьку Церкву і партію консерваторів. Він тісно співпрацював з середовищем гетьманців-державників, що почали свою діяльність у Канаді в системі «Січей». Члени з гетьманського середовища навіть були відповідальними редакторами часопису, наприклад, Володимир Босий, Андрій Загарійчук та ін. Внаслідок економічної кризи в 1931 р. видання «Канадійського українця» було припинено [2, с. 154–156]. Коли Володимир Босий відійшов від справ у цьому часописі (причина полягала в тому, що

останній все більше хотів стати незалежним від різних політичних течій), він почав видавати двотижневик «Канадійська Січ», перше число якого побачило світ 15 квітня 1928 р. Це був офіційний орган гетьманського руху в Канаді, що користувався великою популярністю в міжвоєнну добу. Пожвавлення руху на підтримку гетьманців було пов'язане і з приїздом до Канади Данила Скоропадського в 1937 р. Видавала цей тижневик «Обозна Команда Січей Канади». Обозним руху і головним редактором «Канадійської Січі» якраз і був В. Босий. Часопис функціонував до 1930 р. [2, с. 159–160]. У ньому публікувалися міжнародні новини, новини з українського організованого життя в Канаді, статті й передруки з української літератури, поезії, історії. Певне місце відводилося питанням функціонування «Січей»: тут були накази, розпорядження, дозволи, заяви, звіти про діяльність окремих відділів [5, с. 176]. В 1929 р. консерватори стали ще видавати Бюлетень Гетьманської Управи. Був він призначений для організованих рядів, виходив нерегулярно і не в однаковому обсязі та проіснував понад п'ять років. Гурт ентузіастів в Монреалі пробував видавати в 1939 р. двотижневий «орган фізичного вишколу і січового пристосіблення серед українців в Канаді і Сполучених державах» під назвою «Січ». З початком Другої світової війни «Січ» припинила своє існування. Її редактором також був В. Босий [2, с. 159–160, 181].

У 1934 р. органом гетьманської організації став «Український робітник». Довгі роки його редагували Іван Корчинський, Михайло Гетьман (очільник гетьманського руху). Тижневик захищав позиції українського гетьмансько-монархічного руху, а передусім – ідеї великого теоретика В'ячеслава Липинського. Газета вела боротьбу з комунізмом і безбожництвом [5, с. 110].

Націоналістичний напрям української політичної орієнтації віддзеркалювали видання «Стрілецькі вісті», «Новий шлях» та ін.

«Стрілецькі вісті» були органом «Української стрілецької громади», яка орієнтувалася на націоналістичний рух в Європі, зокрема на Організацію Українських Націоналістів під проводом Євгена Коновальця, і проповідували ідею створення незалежної української держави революційним шляхом. Перше число «Стрілецьких вістей» вийшло в жовтні 1930 р. і в такому оформленні часопис з'являвся друком два роки, доки не перейшов повністю на сторінки едмонтонського «Нового шляху», який редагувала колегія на чолі з Павлом Шульгою [2, с. 161]. «Стрілецькі вісті» як сторінка в «Новому шляху» виходили аж до літа 1939 р. Вони висвітлювали новини не тільки з життя стрілецької громади, але й друкували аналітичні статті на теми воєнного потенціалу європейських держав, стану озброєння армій, положення і ролі цивільного населення в

майбутніх війнах [9, с. 104]. Перше число тижневика «Новий шлях» також побачило світ у жовтні 1930 р. Це видання стояло на таких само засадах, що й попереднє, але воно було загальнонаціоналістичним часописом, тоді як «Стрілецькі вісті» були часописом становим з обмеженим колом читачів. «Новий шлях» пропагував націоналістичні ідеї, друкував над заголовками статей гасла: «Нація понад усе» та «Наша сила в нас самих». Різно виступав, як і Стрілецька громада, проти комуністів та проти московського більшовизму взагалі. Пропагував ідею національного об'єднання українців Канади в сильну і свідому своїх політичних, культурних та економічних завдань громаду, яка б могла єдиним представництвом захищати свої інтереси перед канадським урядом. На сторінках «Нового шляху» було висунуто пропозицію створити світовий координаційний центр українців. Потім ця ідея була реалізована в діяльності Світового конгресу вільних українців. Міжнародні новини в «Новому шляху» були лише додатком до основного матеріалу, який можна визначити як україністику. Тижневик вів безкомпромісну боротьбу з ворогами українського народу і пильно стежив за діяльністю громадських об'єднань в діаспорі [12, с. 75, 92–94, 104]. В 1931 р. «Новий шлях» став органом Українського національного об'єднання в Канаді. Його редакторами були М. Погорецький, О. Григорович. Через кризу в країні видавництво постійно боролось з фінансовими труднощами і в 1933 р. було перенесено до Саскатуна. Часопис швидко став речником не тільки УНО і Стрілецької громади, але й Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб, Організації Українських Молодих Націоналістів та Української студентської націоналістичної організації. За деякий час «Новий шлях» збільшив свій формат та обсяг; організації, що його підтримували, мали на його шпальтах власні відділи, оживляли часопис і кореспонденції з різних країн та континентів [2, с. 174–175].

Преса націоналістичного, ліберального та консервативного змісту як складова частина громадських організацій проукраїнського блоку, маючи багато розбіжностей у шляхах вирішення українського питання, однак виступала проти інтернаціональної позиції комуністів і пропагувала самостійність та єдність України.

Ідеї та переконання прокомуністичного блоку в Канаді репрезентували такі видання, як «Робочий народ», «Українські робітничі вісті», «Правда і воля», «Вперед» та ін.

Найчастіше така преса називала себе «робітничою» та «фермерською», а від 1935 р. – «народною». Ще з 1909 р. виходив «Робочий народ» й ідентифікував себе органом українських соціалістів у Канаді. У 1918 р. він був закритий владою Канади. Його діяльність продовжилася в

«Українських робітничих вістях» [1, с. 254–255], що виходили з 1919 р. Крім огляду канадських і світових подій, часопис містив багато матеріалу з Радянської України. З 1924 р., зі створенням Робітничо-фермерського видавничого товариства (ТУРФДім), підлеглого Комуністичній партії Канади, «Українські робітничі вісті» переходять у його підпорядкування, а від 1935 р. стають першою щоденною газетою українською мовою в Канаді. У 1937 р. вона змінює назву на «Народна газета», підкреслюючи цим самим своє інтернаціональне, а не суто українське значення [2, с. 183–184]. Її редакторами були Данило Лобай, Пилип Лисець, Олександр Маньовський. «Українські робітничі вісті» надавали значну інформацію про робітничі страйки, революційні бої трудящих у світі, протести й діяльність комуністів у Західній Україні, описували також життя, умови праці українців Канади, діяльність «буржуазного» уряду Канади. Газета вела вперту боротьбу з іншими українськими виданнями пронаціоналістичного змісту і таврувала їх як «ворогів українських трудящих, платних агентів буржуазії» [6, с. 80, 101, 182]. Петро Кравчук як один з працівників редакції «Українських робітничих вістей», на свій кшталт, так схарактеризував українську пресу в Канаді: «Всі вони разом по-собачому брехали на Радянську Україну в своїх газетках: петлюрівці в «Українському голосі», гетьманці в «Українському робітнику», фашисти в «Новому шляху». Всі вони разом схвалювали «нормалізацію взаємин» між українськими буржуазними націоналістами та польськими панамі на Західній Україні. Всі вони разом наввипередки виманювали гроші у легковірних людей на будову ... «самостійної української держави» [7, с. 22–23].

Через три роки після появи «Українських робітничих вістей» став виходити щомісячний журнал «Голос праці». Він публікував на своїх сторінках статті про робітничий рух, популярні огляди з різних ділянок науки, вірші, оповідання з робітничого життя та реєстр найважливіших світових подій. Редактором нового часопису став Матвій Попович. Для жінок від 1923 р. виходив «Голос робітниці». У 1924 р. замість «Голосу праці» і «Голосу робітниці» постав журнал «Робітниця», а для молоді – місячник «Світ молоді» при спілці Української робітничої молоді (з 1926 р. секція молоді ТУРФДім). У 1930 р. його було замінено на часопис «Бойова молодь» (публікувався до 1932 р.). Для працівників сільського господарства виходило «Фермерське життя» під редакцією Дмитра Писташа та Михайла Сав'яка [2, с. 209–210]. На своїх сторінках преса, що видавалася Товариством «Український робітничо-фермерський дім», інформувала читачів про «успіхи» політики більшовицької влади на батьківщині, про розвиток економіки в Україні і про боротьбу населення

в Східній Галичині, Волині, Північній Буковині, Закарпатті проти заходів колонізації та румунізації, про випадки переслідувань комуністів-українців [13, с. 98]. Відомості про життя на батьківщині вона брала з українських робітничо-селянських газет, що виходили в Україні. На Західній Україні такі видання мали своїх спеціальних кореспондентів, які надсилали статті і нариси, де писали всю «правду» про дійсність на Галичині, про жорстокий соціальний і національний гніт [7, с. 88–89]. Троцькістську комуністичну групу в пресі представляли «Робітничі вісті» (1933–1937) в Торонто. Їхніми редакторами були В. Босович і М. Оленюк. Газета підтримувала Українську селянську партію в Західній Україні, подавала новини зі світу, СРСР, робітничо-фермерські новини з Канади і США, коментувала полеміку українських діаспорних організацій [5, с. 238]. До періодичних видань з інтернаціональним мисленням належав також «Новий світ» (1928–1930) – культурно-освітній місячник у Монреалі, що його видавав Іван Гнида.

Доволі широке коло читачів вирізняло також видання соціалістичного характеру. Саме таке спрямування мав тижневик «Правда і воля», що з'явився у Ванкувері в 1920 р. дбанням Т. Томашевського і своїм завданням задекларував вказувати робітникам шлях у боротьбі за кращі життєві умови для поліпшення свого становища. З'явилося всього 18 чисел тижневика [4, с. 54–55]. Проти газети повели наступ «Українські робітничі вісті», які приписували собі монополію на провід серед українського робітництва в Канаді. Через їхню діяльність Робітничо-фермерське видавництво занепало, і згодом воно зовсім припинило своє існування. У 1929–1932 рр. під такою ж назвою («Правда і воля») та як орган Українського Народного Дому виходив часопис у Вінніпезі. Називав він себе «незалежним органом українських робітників, фермерів та трудової інтелігенції в новім краю». Часопис видавала кооперативна спілка з редактором М. Мандрикою. Це видання також розходилося в поглядах з редколегією «Українських робітничих вістей» і Товариством «Український робітничо-фермерський дім» (ГУРФДім) та ідентифікувало його членів як більшовицьку агентуру. Перебуваючи на засадах соціалізму, «Правда і воля» викривала злочинні дії псевдокомуністів в УРСР: арешти національно-свідомих українців, примусову колективізацію і таке ін. Під час економічної кризи вона стає офіційним органом «Українського трудового об'єднання в Канаді» [5, с. 107, 229–231]. У Торонто в 1932 р. виходила газета «Голос Карпат» як орган «Робітничо-освітнього карпатського товариства». Публікував її редакційний комітет з тих членів, які з різних причин відійшли від Товариства «Український робітничо-фермерський дім». Головними закличками часопису були: «Робітники всіх країн, єднайтеся» та «Кляса

понад націю». Віддзеркалював думку робітників і фермерів, розчарованих політикою ТУРФДому, вінніпезький часопис «Правда» (1936–1938), що на своїх сторінках офіційно засудив сталінський терор. Він виник унаслідок розколу комуністів діаспори, що поділились на комуністів-сталіністів та соціалістів. Його редактором був Данило Лобай, який став противником інтернаціональної позиції «Українських робітничих вістей» (до цього пропрацювавши там 16 років), та Іван Ліліцак. «Правда» виходила два роки, а потім перенесла свою діяльність в Торонто, іменуючись вже назвою «Вперед» (1938–1940) [2, с. 161–162, 211]. Газета була не тільки антисталінським, але й антирадянським часописом, що проповідував соціалізм немарксистського типу. Фундатори періодичного видання заснували своє окреме Робітничо-фермерське освітнє товариство, яке в серпні 1936 р. об'єдналося з іншими робітничими організаціями й утворило Федерацію українських робітничо-фермерських організацій (у 1937 р. – вже Союз українських організацій) [14, с. 599].

Ідеї соціалістів і комуністів були досить популярними на теренах Канади серед українців. Але, як бачимо, преса соціалістичного ухилу в українській діаспорі не становила собою єдиний блок видань з однаковими поглядами на події в світі та Канаді. Будучи віддаленим від батьківщини і через те не маючи достатнього обсягу інформації, ряд громадських організацій плекав ефемерну надію на краще майбутнє в Україні зі встановленням радянської влади. Але чутки з України про голод, насильницькі методи колективізації, репресії, арешти реемігрантів змусили частину прихильників більшовицьких ідей відійти від своїх старих позицій, що призвело до розколу в українському соціалістичному русі Канади, а згодом і до зменшення його впливу на суспільну думку української спільноти.

У добі між двома світовими війнами виходило й декілька ефемерних видань москвофільської преси. До таких належала «Воля народа» (1921), орган «Союза освобождения Прикарпатской Руси в Канаде». В 20-х роках публікувався часопис «Канадийская жизнь», що певний період був органом Російської православної церкви. Едмонтон мав русофільського «Друга народа», який редагував Р. Саміло. У Ріджайні виходили гумористичний журнал «Кропило», що називав себе «руським місячником гумору і сатири», та просвітньо-політичний журнал «Русь». У Вінніпегу функціонував релігійний москвофільський часопис «Неділя» (1932–1933) від «Русько-православного братства св. Іова Почаївського»; через рік його місце заступив місячний таблоїд «Віра». Обидва журнали редагував С. Вербовий. Москвофільська преса репрезентувала погляди незначної частини населення, в основному прихильників російської

православної церкви [2, с. 181–183]. Свої переконання ця преса викладала в твердженні: хто стає «руським», той тим самим стає православним. На шпальтах цих періодичних видань часто розгорталася релігійна полеміка, питання націоналістичного характеру нерідко подавалися в зневажливому світлі [3, с. 88].

Інші християнські церкви також мали свої періодичні видання. Так, органом української католицької церкви став тижневик «Західні вісті» (1929) в Едмонтоні, що його згодом, 1931 р., було перейменовано на «Українські вісті». Редагував часопис Василь Дикий [2, с. 173–174]. «Українські вісті» містили статті з історії церкви, з питань освіти, мистецтва, літератури, новини громадського та економічного характеру. Релігійне спрямування мав журнал «Голос Избавителя», що виходив у Саскачевані від 1923 до 1928 р. і знову поновив свою діяльність по кількарічній перерві у 1933 р. як «Голос Спасителя». Видавали його отці редемптористи. Редакторами були о. Йосиф Бала та о. Кирило Лотоцький. Часопис на своїх сторінках репрезентував тексти зі Старого та Нового Завітів, життя святих, історію церкви, хроніку церковних та світських подій [5, с. 102–103, 149–150]. Зміст та структура видання були зумовлені аудиторним принципом. Так, постійними були рубрики, спрямовані на підтримку зворотного зв'язку редакції з читачами. У журналі часто друкувалися і твори художньої літератури [8, с. 192]. В 1924–1927 рр. у Вінніпезі за сприяння і під редакцією єпископа Микити Будки видавалися «Єпархіальні вісті». Вони займалися оглядом як релігійно-церковних справ, так і громадських, освітніх [5, с. 157, 264]. З появою Братства українців католиків Канади у 1933 р. постає і «Бюлетень БУК» в Йорктоні. Його головними редакторами були о. Іван Бала та о. С. Семчук. Бюлетень загалом присвячувався справам братства. У 1937 р. замість нього став виходити двотижневик «Будучність нації» під редакцією С. Семчука [2, с. 177]. На шпальтах газети друкувалися статті в християнсько-національному дусі. Огляду підлягали як новини світу та Канади, так і вісті з України. Не були поза увагою, зрозуміло, й історія християнства та церковно-релігійне життя в Канаді [5, с. 114–115]. Репрезентантом Української католицької парафії св. Андрія було «Церковне життя» з редактором о. П. Божиком. Виходив цей таблоїд від серпня 1938 до кінця 1940 р. і був багатим на інформацію не тільки духовно-релігійного змісту, а й нотатками про культурно-освітнє життя Вінніпега. У Мондері отці василіани мали своє періодичне видання «Світло», що виходило з 1937 р. за редакцією о. М. Романовича [2, с. 169, 175].

Органом Української греко-православної церкви в Канаді з 1924 р. був «Православний вісник», що 1928 р. перейменувався на просто

«Вісник». Його редактором був о. С. Савчук. Часопис торкався, в основному, морально-етичних тем і питань, дотичних до діяльності православної церкви в Канаді та Україні [5, с. 133–134]. Видавався він коштом «Українського голосу». В часи економічної депресії 1930-х років певні члени дирекції видавничої спілки виступали за припинення видання «Вісника», проте їхні наміри не справилися [15, с. 88]. Під редакцією С. Савчука виходив листок для дітей греко-православного хрещення «Недільна школа» [16, с. 63]. Прихильники української православної церкви в Канаді, члени Братства оборони рідної церкви, видавали бюлетень «Рідна церква» (1935–1940), що відстоював позиції української автокефалії [5, с. 235–236].

Позиція протестантів простежувалася на шпальтах журналу «Віра та знання», що видавався в Торонто від 1923 р., в якому поряд з матеріалами на релігійну тематику провадилося ознайомлення населення з історією церкви в Україні, діяльністю видатних українських громадських діячів, суспільною думкою. Публікував журнал Павло Крат [17, с. 90]. Для читачів протестантського віросповідання видавалися також «Голос правди», «Євангельський вісник», «Слово правди», «Світло і слово правди» тощо. Органом баптистів Західної Канади був «Християнський вісник» під редакцією Івана Шакоцька, у Вінніпегу діяв у 1929 р. «Євангельський вісник» [2, с. 169–170, 175–176], а в Торонто – «Свідок Правди» (1911–1926) під редакцією Івана Колеснікова. Секта адвентистів видавала в 1930 р. в Каледж Гайт «Сторожу правди» і «Зорю правди». Отже, представники різних віросповідань в діаспорі мали свої періодичні видання, в яких по-різному зображували своє розуміння історії церкви, релігійної ситуації в Канаді та Україні, обговорювали політичні питання на тлі конфесійних суперечностей. Така преса як цінний носій інформації вказувала на непримириму роз'єднаність не тільки в суспільно-політичних, а й в релігійних поглядах українців в еміграції.

Джерелом для вивчення економічного становища українців у Канаді є спеціалізована преса, що висвітлювала на своїх сторінках теми сільського господарства, промисловості, торгівлі, питання професійно-робітничого чи фермерського змісту. У 1937 р. Саскачеванський пшеничний пул видавав газету «Український кооператор», економічно-кооперативний часопис, що виходив раз на місяць. Питання сільського господарства розглядалися в газеті «Фермерський голос» (1932–1933), яку видавали Тома Томашевський та Іван Солянич. Її завданням було поліпшити економічне становище фермерів та робітників у діаспорі. На сторінках часопису публікувалися статті не тільки про економічне становище в Канаді, але й в Україні. Так, із засудженням коментувалася діяльність

радянської влади, що призвела до штучного голоду на батьківщині. Газета виступала проти більшовицької пропаганди, але підтримувала соціалізм [5, с. 103–109, 265]. Відіграв значну роль у житті фермерів часопис «Наш поступ» (1922–1929) в Едмонтоні, видання якого організував також Т. Томашевський. Часопис був присвячений «просвітнім, культурним і економічним справам українського народу в Альберті». В ньому працювали редакторами Т. Дацків та Я. Крет. У червні 1923 р. «Наш поступ» допоміг зібрати український фермерський з'їзд в Едмонтоні, який створив окрему українську секцію Ю.Ф.А. (United Farmers of Alberta). Цей тижневик також посприяв у виборі першого українського представника М. Лучковича до парламенту Оттави. Газета стояла на національних позиціях і виступала проти більшовицької політики в Україні та комуністів у Канаді [2, с. 172]. У Вінніпегу від 1934 р. публікувався «Торгівельно-промисловий провідник». У 1935 р. його назва була змінена на «Народне господарство». Ці видання були призначені для прошарку торговців та підприємців. Журнал наводив приклади, як поліпшити господарське життя в діаспорі, висвітлював економічну політику Канади, пропагував ідею кооперації і заохочував тих, хто має капітал, до приватних підприємств. Також він надавав фахові поради для фермерів, ціни на сільськогосподарські продукти і способи догляду за городиною [5, с. 195–197].

Гумористичні і сатиричні статті для українців діаспори друкували журнали «Вуйко» (1922–1930), «Точило» (1930–1947), «Гарапник» (1935) [16, с. 65]. На українську молодь орієнтувалися такі періодичні видання, як «Нова ера» (1931–1939), «Промінь». Для дітей видавався у Вінніпезі «Дитячий світ».

Журналом науково-популярного характеру був «Заморський вісник» у Торонто. Він у доступній формі передавав знання з різних галузей науки – астрономії, геології, географії, гігієни, історії, алгебри, геометрії, механіки тощо. Проіснував неповних два роки. Освітній місячник «Слово» (1933–1935) виходив в Ошаві. Його діяльність координувало «Просвітне товариство ім. Т. Шевченка» при Українській пресвітерській церкві. Редагував його проп. Лука Стандерт. Цей орган слугував не тільки культурно-освітнім, але й церковним справам [2, с. 165–167, 178, 181].

Загалом у міжвоєнний період у Канаді виходило понад 100 українських газет і журналів. Усі вони свідчили про велику активність української спільноти в суспільному й політичному житті країни.

Як бачимо, українські видання в еміграції були суспільно-політичного, релігійного (представляли католицький, православний та протестантський табори), робітничо-професійного, молодіжно-виховного, літературно-мистецького, наукового та розважально-спортивного характеру. З одного

боку, часописи були інформаторами загалу, а з іншого, – впливовими носіями і творцями громадської думки. Вони уможливлювали публічну дискусію стосовно поточних проблем політичного, економічного, культурного та наукового життя діаспори й Канади в цілому. Преса створювала ту атмосферу, без якої суспільне життя було б розпорошене, а громадські взаємини не мали б постійного зв'язку. Періодика стала інформаційною зброєю в руках громадських об'єднань, партій, церкви, зброєю, що також уберігала українську еміграцію від асиміляції, оскільки відігравала важливу роль у збереженні рідної мови, етнічної ідентичності, культури та традицій українців. Преса в еміграції відкрито виражала українські політичні й національні концепції без тиску обмежень окупаційної радянської влади, що в той період панували в Україні.

Список використаних джерел

1. Марунчак М. Г. Історія українців Канади : у 2 т. – Вінніпег : Українська вільна академія наук в Канаді, 1991. – Т. 1. – 464 с.
2. Марунчак М. Г. Історія українців Канади : у 2 т. – Вінніпег : Українська вільна академія наук в Канаді, 1991. – Т. 2. – 512 с.
3. Марунчак М. Г. Студії до історії українців Канади : у 5 т. – Вінніпег : Українська вільна академія наук, 1973–1980. – Т. 5: Розвідки та документи міжвоєнної доби. – 299 с.
4. Марунчак М. Г. В зустрічі з українськими піонерами з Альберти. – Вінніпег : Бібліотека піонера, 1965. – 88 с.
5. Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. – Мюнхен : Український вільний університет, 1977. – 341 с.
6. Кравчук П. П'ятдесят років служіння народу: до історії української народної преси в Канаді. – Торонто : Українське життя, 1957. – 249 с.
7. Кравчук П. Українці в Канаді: статті, нариси, памфлети. – Вступне слово І. Драча. – К. : Дніпро, 1981. – 232 с.
8. Марченко Н. Українські періодичні видання католицького ордену отців редemptористів в Канаді // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті : тези доповідей другої Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. – С. 192–193.
9. За честь, за славу, за народ! : збірник на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді 1928–1978 / ред. З. Книш. – Торонто : видання головної управи Української стрілецької громади в Канаді, 1978. – 639 с.
10. Синиця О. І. Українці за межами України. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2001. – 81 с.
11. Тимошик М. Канадська газета «Український голос» в історії української зарубіжної журналістики: до 100-річчя від дня заснування // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проєкція

у майбутнє (у рамках Конгресу української діаспори) : збірник матеріалів третьої Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. – С. 482–486

12. Верига В. За межами батьківщини : збірник наукових статей і доповідей / упор. і автор передмови М. Литвин. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 364 с.

13. Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків : до 100-річчя прибуття перших українських поселенців до Канади: збірник / авт. кол. : А. М. Шлепаков та ін. – К.: Дніпро, 1990. – 231 с.

14. Пропам'ятна книга Українського Народного Дому у Вінніпезі / матеріали до цієї книги зібрав і написав С. Ковбель, зредагував проф. Д. Дорошенко. – Вінніпег: видання заходом і коштом Українського Народного Дому у Вінніпезі, 1949. – 863 с.

15. Фігус-Ралько А. А. Українська Канада. – Київ-Вінніпег: Наша культура і наука, 2001. – 142 с.

16. Білецький Л. Українські піонери в Канаді (1891–1951). – Вінніпег : накладом Комітету українців Канади, 1951. – 128 с.

17. Малик Я. Павло Крат – пропагандист ідеї соціалізму // Українська еміграція. Історія і сучасність. Матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади / упоряд. Ю. Ю. Сливка. – Львів: Каменяр, 1992. – С. 83–91.

О. Dzyra

The press of Ukrainian diaspora of Canada in the interwar period as an exponent of public opinion

The survey of Ukrainian periodical editions of the diaspora in Canada, published in 1918–1939s, as a historical source for studying social and political situation in the diaspora has been carried out. Their information potential has been revealed, the classification of newspapers and magazines has been given and their significance as an exponent of public opinion, its ideological orientation has been analyzed. The difference of opinions expressed by Ukrainian periodicals, discussions and conflicts between them possible in the diaspora, but impermissible in the Soviet Ukraine are researched in the article. The influence of press on social processes among Ukrainians in emigration is shown. Their activities in the prevention of Ukrainians of diaspora assimilation by the local population is noted.

Key words: Ukrainian press of diaspora; periodical editions of liberal, conservative, nationalist, communist and socialist direction.

О. И. Дзыра

Пресса украинской диаспоры Канады в период между войнами как выразитель мнения общественности

Произведен обзор украинских периодических изданий диаспоры Канады, которые издавались в 1918–1939 годах, как исторического источника для изучения

общественно-политической ситуации в диаспоре. Раскрыт их информационный потенциал, осуществлена классификация газет и журналов и проанализировано их значение в роли выразителя мнения общественности, его идеологических ориентаций. В статье исследовано различие взглядов, выражаемых украинскими периодическими изданиями, дискуссии и конфликты между ними, которые были возможными в диаспоре, но исключались в Советской Украине. Показано влияние прессы на общественные процессы среди украинцев в эмиграции. Отмечена их деятельность в предохранении украинцев диаспоры от ассимиляции местным населением.

Ключевые слова: украинская пресса диаспоры; периодические издания либерального, консервативного, националистического, коммунистического, социалистического направления.